

"וְהִנֵּה עֲלֶיהָ זֵית טָרֶף בְּפִיהָ"

הרב יחזקאל סופר

190 בראשית פרק ח

(ח) וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ט) וְלֹא מִצָּאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל הַתְּבֵה פִי מַיִם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחֶהּ וַיָּבֵא אֶתָּהּ אֵלָיו אֶל הַתְּבֵה: (י) וַיִּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיִּסֹּף שִׁלַּח אֶת הַיּוֹנָה מִן הַתְּבֵה: (יא) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לָעֵת עָרֵב וְהִנֵּה עֲלֶיהָ זֵית טָרֶף בְּפִיהָ וַיַּדַּע נֹחַ פִּי קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: (יב) וַיִּיחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה וְלֹא יָסְפָה שׁוֹב אֵלָיו עוֹד:

רש"י על בראשית פרק ח פסוק יא

(י"א) טרף בפיה – אומר אני שזכר היה! לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה כמו (שה"ש ה) כיונים על אפיקי מים רוחלות (יחזקאל ז) כיוני הגאיות כולם הומות (הושע ז) כיונה פותה: 'טרף' – חטף [= כאילו מנוקד חי"ת קמוצה וטי"ת פתוחה]

ומדרכ אגדה: לשון מזון.

והרש"י: (עירוזין יח) בפיה לשון מאמר, אמרה יהיו מזונותי מרוזין כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם:

ממבט ראשון נראה שמה שהוקשה לרש"י הוא הצירוף-המוזר בין 'טרף' [ל' זכר] ובין 'בפיה' [ל' נקיבה] ולכן הוא פותח: 'ואומר אני שזכר היה', אבל על פי הנחה זו, צ"ע בפירושו התמוה:

1. בכל הקטע הזה, הזכירה התורה את היונה שמונה פעמים בלשון 'נקיבה', האיך יעלה על דעת רש"י ש'זכר היה'!?
2. היכן קוראו בלשון זכר? ואם כוונתו לתיבת: 'טרף' – כפי שהיא מנוקדת במקרא שלפנינו – אין פירושו ש'הוא [היונה] טרף', דא"כ היה לו להינקד 'טרף'² ככל פועל, אלא הכוונה שהוא שם עצם, כמו "וַתִּתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ"³!

¹ וצ"ע למה הביא רש"י 'דרשה' זו רק בהמשך לפירושו הב', הלא גם לפירוש הא' תיבת 'בפיה' מיותרת?
² ודוחק לומר שהיתה לו לרש"י מסורת שונה לקריאת תיבה זו בניקוד קמ"ץ פת"ח, שהרי לא מצינו אף מפרש שיטען כך. [השווה לרש"י ד"ה נוצר חסד [שמות כו], אף שבכתוב לפנינו כתיב "ועושה חסד" ושם העירו אמנם מפרשי רש"י שהיתה לרש"י ס"ת שבה היה כתוב 'נוצר']
³ אלא שבניקוד סגול-סגול פירושו: שם עצם כללי ל'מזון' ואילו בניקוד קמץ-קמץ פירושו שם עצם ל'עלה'.

3. אם אמנם לדעת רש"י פירוש תיבת 'טָרַף' הוא 'פועל' [כאילו נכתב 'טרף'], מדוע הוא כותב: "ואומר אני שזכר היה", הלא המקרא הוא שאומר שהוא 'זכר'?
4. ואם רש"י קבע זאת בוודאות, למה נזקק לפירוש-שני בדרך הדרוש [לשון 'מזון']?
5. בפירושו השני מביא רש"י מדרש אגדה שמפרש תיבת 'טרף' כפי שהיא מנוקדת, כשם עצם של 'מזון' – ולכאורה דווקא פירוש זה נראה 'פשוטו'⁴ ולמה קוראו מדרש אגדה?
- ואין לומר שמה שמגדירו כ'אגדה' כוונתו לקטע הבא [שהיונה באה לרמז ב'מאמרה' לנח שהיא מעדיפה להיות ניזונה מהקב"ה] כי על חלק זה כותב רש"י בנפרד: 'ודרשו'.
6. ובכלל אינו מובן למאי נפק"מ לדעת ש'זכר היה' עד כדי שהכתוב ישנה הסגנון כדי לרמז זאת?

ובגור אריה ביאר על שאלה האחרונה:

[יח] אומר אני שזכר היה וכו'. ואם תאמר אם כן לכתוב הכל לשון זכר או הכל לשון נקיבה, מאי שנא דבכל הפרשה (פסוקים ט, יא, יב) כתב לשון נקיבה, ובמלת "טרף" כתיב לשון זכר?

ויראה לי שנח לכך שלח הזכר לפי שהזכר מביא פרנסה לנקיבה- ואמר אם ישלח נקיבה - הנה אם תמצא דבר מה מן המאכל לא תביא אל הזכר לאכול, והזכר מביא לפרנס הנקיבה, לכך כתיב "והנה עלה זית טרף" - ולא אכל, כמו שדרך הזכר לטרוף ולהביא לנקיבה, ולאפוקי הנקיבה דדרכה לאכול וכן כתיב שהזכר דרך לטרוף בשביל הנקיבה, כדכתיב (נחום ב, יג) "אריה טורף בדי גורותיו ומחנק ללבאותיו"...

שמע מינה שדרך הזכר להביא לנקיבה. לפיכך שלח את הזכר ולא את הנקיבה. וכן בעורב שלח את הזכר ולא הנקיבה משום האי טעמא, והשתא יתורץ קושית הרמב"ן:

אבל ייפלא:

7. גם אחר אריכות פירוש הגו"א, לא ענה על השאלה מדוע בכל הקטע נקט ל' נקיבה ורק בתיבת 'טרף' נקט קרא ל' זכר'⁵?
8. הרי מהמשך הכתובים משמע שכאשר 'זכר' זה מצא סו"ס [בשילוח השלישי] מנוח לכף רגלו "ולא יספה שוב אליו" ולדברי גו"א - הכיצד? היה לו לחזור לתיבה ולהביא 'טרף' לזוגתו!

⁴ ולהיפך – אילו היה הניקוד 'טָרַף' ומדרש אגדה היה מפרשו כ'מזון' [כאילו מנוקד 'טָרַף'] לא קשיא כי בדרך הדרוש אפשר 'לשנות' את הניקוד [כמו הדרשה "כפת תמרים" (שיהא הלולב אחד) אע"פ שהניקוד הוא "כפת" בחול"ם ל' רבים, אבל לפרש את הפשט בניגוד למנוקד במקרא!]

⁵ ראה זוהר ח"ג קסה,א. שפירש שמאחר והיונה קטפה העלה מהזית בכח תקיף, [מפני שראה את העלה 'שבור'] לכן כינה אותה הכתוב בתיבה זו בל' זכר [השווה שמות ביז. לגבי בנות יתרו: "ויבאו קולעים ויגרושום ויקם משה ויודשעו וישקו את צאנם" ופי' ב'העמק דבר' שם: בלשון זכר שהן היו גברתניות] – אלא שבפשט"מ אינו מובן מנין לו שהיונה 'שברה' את העלה? שמא מצאתו 'שבור' ע"ג המים?

9. גם קשה לפרש כאב"ע ועוד מפרשים שאף שמנוקד 'טָרָף', אפשר לפרשו כ'פועל' ומביא דוגמא מהפסוק:

ספר עמוס פרק ג

(ח) אַרְיֵה שָׂאָג מִי לֹא יִירָא אֲדָנִי יְדוּד דְּבַר מִי לֹא יִנְבֵּא: [כאילו כתב שָׂאָג]

אבל פירושו צ"ע שהרי לא דמי, כי שם הרי תיבת 'שאג' היא בטיפחא, ובסיום משפט הרי הפת"ח הופך לקמ"ץ [כמו "וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל"].

משא"כ בפסוק דידן, הרי לפי טעמי המקרא, תיבות 'טרף בפיה' מחוברות ואין טעם שייהפך לקמ"ץ, אלא א"כ זה 'שם עצם' כמו טָרָף [כפי' המדרש אגדה: מזון] וא"כ אין מזה ראייה כלל ש'זכר היה'!

והביאור בדא"פ:

אמנם הכי פשוט היה לפרש ש'טָרָף' הוא שם עצם של 'עלה' [ואז אין סתירה בין ל' זכר לל' נקבה], אלא שאי הכי תיקשי: מאי משמע 'עלה זית טרף?' הלא היינו 'טרף' - היינו 'עלה זית' ולמה יכפול הכתוב?

מאידך, הפירוש שנח שלח את הזכר, סותר לכאורה לשמונה פעמים שה'נשלחת' נזכרת בל' נקיבה,

וגם אם שלח נח את הזכר, מנין לו שעלה הזית נקטף על ידו ב'חטיפה'⁷? אולי מצאו שט על המים או שהיה מונח על גבי הבוצה שנותרה?⁸

לכן פתח רש"י: אומר אני ש'זכר היה' [מה שבא רש"י לחדש הוא:] שהביטוי 'טרף' איננו מוסב כלל על הנשלחת⁹, אלא על הזכר' שנשאר בתיבה וציפה בכליון עיניים לאיזשהו ירק טרי שתביא זוגתו...

⁶ יחזקאל יז, ט כָּל טָרְפֵי צִמְחָה תִּיכָּשׁ וּפִי רֹדֵ"ק עה"פ: "תרגום 'עלה זית' - טרף זיתא".

⁷ כדפירש"י ד"ה טרף: חטף

⁸ חזקוני על הפסוק יא: וידע נח כי קלו המים - על ששהתה לבא עד הערב ולמ"ד לא ירד מבול לארץ ישראל היאך ידע נח בהבאת העלה שקלו המים היה לו לספק שמא מא"י הביאתו או שמא צפה על פני המים לקחתו?

אלא י"ל ניכר היה שלא הביאתו ממקום רחוק שהרי טרף כתיב לשון חטיפה שחטפתו מן האילן וחטיפתו מעידה עליו שאילו מצאתו על פני המים כדרך שאר עלין שנושרין מן האילן על ידי רוח לא היה טרוף אלא שלם וכן התרגום מוכיח 'תביר נחית בפומה'. - [וצ"ע שלדבריו הול"ל 'טרוף בפיה' במלאפוסים]

ולכן מוסיף רש"י:

לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה [ומוכיח דבריו מפסוקים⁹] כמו (קה"פ ה) כיונים על אפיקי מים רוחלות (יחזקאל ז) כיוני הגאיות כולם הומות (הושע ז) כיונה פותה:

[ולכאורה למה ממרחק יביא לחמו? והו"ל שכן בפרשתנו מכנה הכתוב אותה בל' נקיבה – אלא שרצה לומר ב'יונה' אין הוכחה מל' נקיבה, מפני שכל ה'מין' קרוי בל' נקיבה, וע"כ היות שרצה להדגיש שכאן מדובר ב'זכר', הוצרך לשנות לל' זכר]

ואת 'עלה הזית' שהביאה נקבתו בפיה, מיהר ה'זכר' [שישב בתיבה] ו'טרף' אותו בעודו 'בפיה'¹², דבר המוכיח גם את 'טריותו' של העלה, שהספיק לצמוח מחדש לאחר רדת המים, כי אילו היה זה 'עלה זית' רקוב שהתנווד על גלי המים, לא היה ה'זכר' שלה 'טורפו' ברעבתנות כזו!

אלא שחולשתו היחידה של פירוש זה היא בניקוד קמץ-קמץ, שאיננו תואם ל'פועל' [שמנקדים קמץ-פתח]

לכן הביא פירוש שני שזהו שם עצם של 'מזון', כמו 'ותתן טרף לביתה'¹³, כי בשם עצם מצינו שסגול-סגול יהפוך לקמץ-קמץ [כי לפי זה תיבת 'טרף' נחשבת כסיום פיסקא מוסגר, שאיננו מחוברת לתיבת 'בפיה' – כאילו נאמר 'והנה בפיה' [עלה זית טרף]], לכן יכול ה'טרף' להפוך ל'טרף'.

אבל לפירוש זה יוקשה מאי קמ"ל הפסוק בכנותו את העלה כ'מזון'? הרי העיקר כאן היא ההוכחה ש'קלו המים' גם אילולא היה העלה משמש כ'מזון'!

לכן הוסיף רש"י על הפירוש השני¹⁴: 'ודרשו': 'בפיה' ל' מאמר, ומה היה נושא מאמרה' של היונה? ה'טרף'! כלומר, נושא ה'מזון' הוא אשר באה להביע במאמרה!

אבל הפירוש הראשון הוא העיקרי, בהסבירו מדוע נאמר כל הזמן ל' נקבה ורק תיבת 'טרף' היא בל' זכר, גם מרמז כיצד ידע נח מהבאת העלה שאמנם 'קלו המים' והוא טרי... ועקב מעלתו של הפירוש, התעלם רש"י מהבעיה הדקדוקית ה'קמוצה'...

ומכאן נוכח נח לקלו המים מפני שהכיא אלה לית טרי לצמח אלא לית נאקר מהכא!

⁹ דלכאורה הו"ל: "ותבוא אליו היונה... ועלה זית טרף בפיה" ["והנה" - למה לי?]. אלא שמדבר כאן על שני אירועים: 'ותשב אליו היונה... והנה' [נח מבחין באירוע נוסף: שהזכר שנותר בתיבה טורף בתאוותנות את העלה מפיה של זוגתו היונה, דבר המוכיח את טריותו של העלה החדש].

¹⁰ וצ"ב מה שהוצרך לשלשת הפסוקים.

¹¹ ע"ד 'כל צפור טהורה תאכלו' ומה עם 'צפור טהור'?... אלא שכל המין [הזכרים והנקיבות] קרויים בשם הכולל 'טהורה'.

¹² ע"ד ישעיה כח, ד. "...כפפורה בטרם קיץ אשר יראה הראה אותה בעודה בכפו יבלענה" וראה רש"י שם.

¹³ וגם שם הכוונה שהנקבה ['אשת חיל'] היא המביאה טרף לביתה [לבעלה וילדיה]

¹⁴ כי לפי הפירוש הראשון, לא יוקשה ייתור תיבת 'בפיה', כי היא בא להדגיש שהזכר טרף את העלה הזית בעודו 'בפיה' כמבואר לעיל, דבר המוכיח את 'טריותו' של העלה שצמח עתה אחרי ש'קלו המים'.